

УДК 334.012.64

DOI: 10.33813/2224-1213.20.2019.4

Пономаренко Ігор Віталійович,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Київський національний університет технологій та дизайну
<https://orcid.org/0000-0003-3532-8332>
igor_chip@ukr.net

Воловненко Катерина Володимирівна,

аспірант кафедри статистики
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
<https://orcid.org/0000-0001-6246-4044>
schumi7@ukr.net

ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Предмет дослідження – сукупність підходів щодо статистичного аналізу діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні, у тому числі мікропідприємств. **Метою написання статті** є дослідження особливостей функціонування суб'єктів малого підприємництва в Україні. **Методологія проведення роботи** – системно-структурного та порівняльного аналізів (для дослідження зміни кількості малих підприємств за основними складовими); монографічного (при вивченні методів статистичного аналізу діяльності малих підприємств); економічного аналізу (при здійсненні оцінки впливу діяльності суб'єктів малого підприємництва на соціально-економічні явища та процеси в Україні). **Результати роботи** – визначено особливості функціонування суб'єктів малого підприємництва в Україні у сучасних умовах. Ідентифіковано вплив діяльності основних соціально-економічних та політичних показників на діяльність малих підприємств впродовж останніх періодів часу. Встановлено наявність гнучкості у розробці стратегій суб'єктами малого підприємництва в умовах значної конкуренції, що дає можливість швидко реагувати на зміну ситуації на конкретних ринках. **Висновки** – використання комплексного статистичного аналізу особливостей функціонування суб'єктів малого підприємництва в Україні дозволить розробити органам державного управління комплекс заходів щодо оптимізації діяльності зазначених підприємств, що в кінцевому випадку позитивно вплине на посилення рівня їх конкурентоспроможності та сприятиме зростанню національної економічної системи.

Ключові слова: суб'єкти малого підприємництва, аналіз, ефективність, конкурентоспроможність, стратегія.

Пономаренко Игорь Витальевич

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической кибернетики и маркетинга Киевского национального университета технологий и дизайна

Воловненко Катерина Владимировна

аспирант кафедры статистики Киевского национального экономического университета имени Вадима Гетьмана

Оценка деятельности субъектов малого предпринимательства в Украине

Предмет исследования – совокупность подходов касательно статистического анализа деятельности субъектов малого предпринимательства в Украине, в том числе микропредприятий. **Целью написания статьи** является исследование особенностей функционирования субъектов малого предпринимательства в Украине. **Методология проведения работы** – системно-структурного и сравнительного анализов (для исследования изменения количества малых предприятий по основным составляющим); монографического (при изучении методов статистического анализа деятельности малых предприятий); экономического анализа (при оценке влияния деятельности субъектов малого предпринимательства на социально-экономические явления и процессы в Украине). **Результаты работы** – определены особенности функционирования субъектов малого предпринимательства в Украине в современных условиях. Идентифицировано влияние деятельности основных социально-экономических и политических показателей на деятельность малых предприятий в течение последних периодов времени. Установлено наличие гибкости в разработке стратегий субъектами малого предпринимательства в условиях значительной конкуренции, что дает возможность быстро реагировать на изменение ситуации на конкретных рынках. **Выводы** – использование комплексного статистического анализа особенностей функционирования субъектов малого предпринимательства в Украине позволит разработать органам государственного управления комплекс мероприятий по оптимизации деятельности указанных предприятий, что в итоге положительно повлияет на усилении уровня их конкурентоспособности и будет способствовать росту национальной экономической системы.

Ключевые слова: субъекты малого предпринимательства, анализ, эффективность, конкурентоспособность, стратегия.

Ponomarenko Igor

candidate of economic sciences, associate professor of Economic Cybernetics and Marketing Department Kyiv National University of Technologies and Design

Volovnenko Kateryna

graduate student of Statistics Department National Economic University named after Vadym Hetman

Assessment of small businesses activities in Ukraine

The subject of the research is a set of approaches to the statistical analysis of the activities of small business entities in Ukraine, including micro-enterprises.

The purpose of writing this article is to study of the features of functioning of small business entities in Ukraine. **Methodology.** The research methodology is to use a system-structural and comparative analysis (to study the change in the number of small enterprises by major components); monographic (when studying

methods of statistical analysis of small businesses); economic analysis (when assessing the impact of small business entities on socio-economic phenomena and processes in Ukraine). **The scientific novelty** consists to determine the features of the functioning of small businesses in Ukraine in modern conditions. The influence of the activities of the main socio-economic and political indicators on the activities of small enterprises in recent periods of time has been identified. It has been established that there is flexibility in the development of strategies by small businesses in conditions of significant competition, which makes it possible to quickly respond to changing situations in specific markets. **Conclusions.** The use of a comprehensive statistical analysis of small businesses functioning in Ukraine will allow government agencies to develop a set of measures to optimize the activities of these enterprises, which ultimately will positively affect the strengthening of their competitiveness and will contribute to the growth of the national economic system.

Keywords: small businesses, analysis, efficiency, competitiveness, strategy.

Постановка проблеми. В сучасних умовах національна економіка трансформується під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Активізація глобалізаційних процесів у поєднанні з реформуванням економічної системи України в умовах тимчасової окупації окремих регіонів призводять до ряду позитивних та негативних змін. У цілому необхідно констатувати недостатній рівень життя населення в країні, міграцію робочої сили, низький рівень конкурентоспроможності певних категорій товарів та послуг на міжнародних ринках. Одним з важливих напрямів вирішення окреслених вище проблем є розвиток малого бізнесу. Розробка та реалізація ефективних стратегій щодо оптимізації діяльності малих підприємств сприятиме не тільки розвитку національної економічної системи, але й дозволить впроваджувати соціальну політику щодо вирівнювання розвитку регіонів України, послаблення монополії завдяки забезпеченню конкуренції, сприяння ефективній зайнятості населення та забезпеченню достатнього професійно-кваліфікаційного рівня робочої сили, підвищення рівня життя громадян та ін. Суб'єкти малого підприємництва можливо розглядати як ефективний інструмент сталого економічного розвитку країни за умови грамотної державної політики стимулювання [1].

Забезпечення державними інституціями сприятливих умов становно розвитку малих підприємств дозволить у кризові періоди нівелювати вплив негативних чинників, а в періоди зростання дасть змогу прискорити темпи економічного зростання. Для розробки та реалізації комплексної стратегії розвитку суб'єктів малого підприємництва необхідно на постійній основі проводити всебічний аналіз функціонування зазначених підприємств за різноманітними показниками. Статистичне забезпечення дає можливість оцінювати не лише поточну ситуацію, але й ідентифікувати наявні тренди та відповідним чином реагувати на можливий розвиток певних явищ, що певним чином пов'язані з розвитком малих підприємств. Оцінювання діяльності суб'єктів малого підприємництва на постійній основі пояснюється трансформацією соціально-економічних та політичних взаємовідносин як у середині країни, так і на глобальному рівні.

Важливим фактором у даному випадку виступає активне запровадження інноваційних технологій, які не тільки впливають на діяльність малих підприємств, але й активно ними використовуються в процесі конкурентної боротьби [2].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженню питань комплексного аналізу функціонування суб'єктів малого підприємництва в Україні присвячено праці таких вітчизняних вчених як З. Варналій, С. Вацаєв, М. Денисенко, М. Долішній, М. Єрмошенко, М. Козоріз, О. Мазур, І. Манцуров, С. Мочерний, С. Реверчук, Н. Чухрай та ін. Українські вчені розглядають різноманітні аспекти функціонування та розвитку малих підприємств, у тому числі – приділяючи певну увагу суб'єктам мікропідприємництва, які характеризуються певними особливостями.

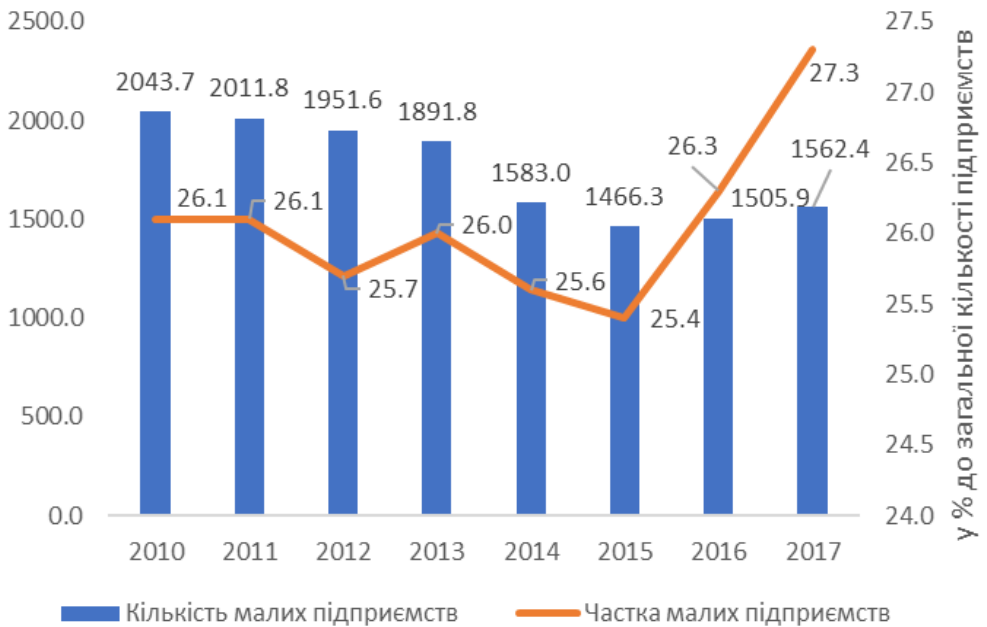
Поряд з цим, важливого значення набуває вирішення питань щодо відслідковування сучасних трендів у сфері розвитку малих підприємств, що пов'язано з інтенсивними змінами на національному та міжнародному рівнях. У процесі комплексного аналізу доцільно використовувати дані державних органів статистики та різноманітних авторитетних організацій, які спеціалізуються на вивченні бізнес-середовища в Україні.

Мета дослідження. Метою дослідження є комплексний статистичний аналіз діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні. Поряд з цим, важливо приділити увагу визначенню основного вектору розвитку малого підприємництва в країні та його врахування органами державного управління при розробці комплексних програм на середньо- та довгострокову перспективу.

Виклад основного матеріалу. Суб'єкти малого підприємництва відіграють важливу роль в економічній системі України, оскільки виступають у якості виробників товарів та послуг, здійснюють відрахування згідно з чинним податковим законодавством, а також вирішують ряд соціальних завдань завдяки залученню певної чисельності робочі сили, виплаті заробітної плати тощо.

Попри наявність незначних у порівнянні з великими та середніми компаніями можливостей, малі підприємства володіють певною мобільністю та мають можливість виводити на ринок певні товари або послуги впродовж нетривалого періоду часу завдяки відсутності бюрократичних процедур у середині цих суб'єктів. Наявність значної конкуренції вимагає від малих компаній реалізовувати різноманітні стратегії для залучення цільової аудиторії, корегуючи плани у відповідності з конкретними просторово-часовими умовами [3, 4].

Упродовж 2010-2017 рр. спостерігається скорочення кількості малих підприємств з 2043,7 тис. одиниць до 1562,4 тис. одиниць, проте питома вага зазначеної категорії суб'єктів у загальному обсязі підприємницьких установ зростає з 26,1% до 27,3% (рис. 1). Окреслені тенденції щодо зменшення кількості суб'єктів малого підприємництва відповідають загальним трендам, оскільки впродовж досліджуваного періоду часу також спостерігається зменшення кількості великих (з 2400,3 одиниць до 1560,9 одиниць) та середніх компаній (з 3392,4 одиниць до 2591,3 одиниць) [5].

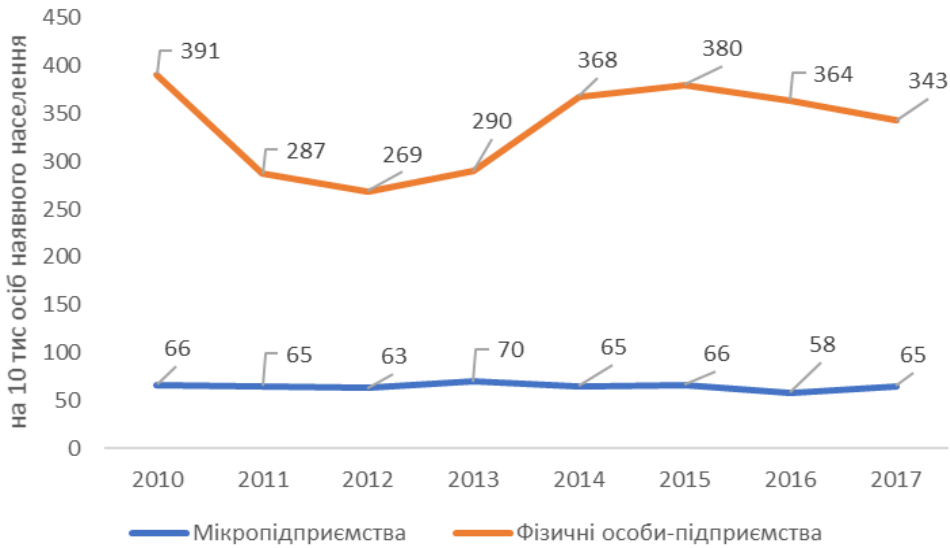

Рис. 1. Динаміка кількості та питомої ваги малих підприємств в Україні за 2010-2017 рр. [5]

Дослідження динаміки кількості малих підприємств свідчить про значну залежність зазначеної групи суб'єктів від економічної, соціальної та політичної ситуації в країні. Особливо показовими у даному випадку є 2014 та 2015 рр., коли в Україні було окуповано частину території, почались військові дії на Сході країни, виникли кризові явища в економіці та фінансовій системі, що призвело до девальвації національної валюти та значного рівня інфляції. Істотний взаємозв'язок між ситуацією в країні та кількістю суб'єктів малого підприємництва пояснюється їх значною чутливістю до рівня купівельної спроможності населення.

Особливу категорію у складі суб'єктів малого підприємництва займають мікропідприємства, які характеризуються певними відмінними особливостями, що виражаються у реакції на соціально-економічні зміни в країні. На рисунку 2 представлено динаміку кількості мікропідприємств та фізичних осіб-підприємців у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення за 2010-2017 рр.

Поряд з інформацією, що отримується від органів офіційної статистики України, також можливо для оцінювання стану малого бізнесу в країні використовувати аналітичні матеріали від міжнародних інституцій, які реалізують відповідні проекти. Серед зазначених організацій доцільно виокремити Європейську Бізнес Асоціацію, яка реалізує проект Unlimit Ukraine, покликаний сприяти зростанню та розвитку молодому українському бізнесу [6]. До проекту залучені національні представники малого та мікробізнесу, включаючи фізичних осіб-підприємців.

Рис. 2. Динаміка кількості мікропідприємств та фізичних осіб-підприємців у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення за 2010-2017 рр. [5]

Згідно з опитуваннями, суб'єкти малого підприємництва погіршили оцінку перспектив власного розвитку, а також розвитку економічної системи України. Для оцінки використовується Індекс настроїв малого бізнесу, який у 2018 р. становив 3,2, а в 2019 р. зменшився до 2,7. Згідно з опитуванням, незадоволені поточним станом справ у бізнесі складають 38,4%, а влаштовує ситуація лише 31,6% малих підприємств. Поряд з цим, у 2018 р. позитивно до існуючої економічної ситуації ставились 45,0% суб'єктів малого підприємництва і лише 26,0% вважали ситуацію поганою [7].

Отже, суб'єкти малого підприємництва відіграють важливу роль у національній економічній системі, що вимагає від органів державного управління розробки та реалізації комплексу заходів стосовно створення сприятливого бізнес-середовища та підвищення підприємницької активності населення. Оптимізація діяльності малих підприємств призведе до підвищення рівня їх конкурентоспроможності, в тому числі й завдяки запровадженню інноваційних технологій та виведенню на національний ринок продуктів якісно нової генерації.

Висновки

1. Визначено важливість суб'єктів малого підприємництва для функціонування національної економічної системи та забезпечення сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

2. Доведено істотний внесок малих підприємств у соціальну сферу завдяки залученню значної кількості трудових ресурсів в економічні процеси, оплату відповідної заробітної плати працівникам, а

також відрахування соціальних внесків у відповідності з чинним законодавством.

3. Досліджено динаміку кількості суб'єктів малого підприємництва, а також їх частки у загальній кількості підприємств. Встановлено взаємозв'язок між показниками їх діяльності та соціально-економічною і політичною ситуацією в Україні, особливо у період 2014-2015 рр., що характеризується нестабільністю.

4. Визначено, що мікропідприємства є специфічною категорією у складі суб'єктів малого підприємництва та характеризуються певними особливостями, які проявляються в ході здійснення економічної діяльності.

5. Проаналізовано динаміку Індексу настроїв малого бізнесу як альтернативного індикатора розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні.

Список використаних джерел

1. M. Halicki, B. Ślusarczyk, *Analyzsis of the impact of ekonomies internationalization in the portfolio maganement proces*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, *Ekonomia* nr 347, (red.) J. Sokołowski, M. Rękas, G. Węgrzyn, s.155-165.

2. Чубукова О. Ю. Складові інноваційної економіки – освіта, технологічні уклади, когнітивні технології / О. Ю. Чубукова, Н. В. Ралле // Науковий вісник Полісся. – 2016. – №3 (7). – С. 130-133.

3. Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / Г.О. Поліщук // Актуальні проблеми державного управління. – № 1 (51)/2017. – С. 1–9. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/6/03.pdf>.

4. Сімків Л.Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання / Л.Є. Сімків, С.А. Побігун // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 3. – С. 560–564.

5. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_dsp_2017.pdf

6. Європейська Бізнес Асоціація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eba.com.ua>

7. UNLIMIT UKRAINE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unlimitukraine.com.ua/>

References

[1]. Halicki M., Ślusarczyk B., (2014) *Analyzsis of the impact of ekonomies internationalization in the portfolio maganement proces*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, *Ekonomia* nr 347, (red.) J. Sokołowski, M. Rękas, G. Węgrzyn, pp.155-165.

[2]. Chubukova O. Yu., Ralyle N.V. (2016) *Skladovi innovatsiynoyi ekonomiky – osvita, tekhnolohichni układy, kohnityvni tekhnolohiyi* [Components of innovative economy – education, technological way, cognitive technologies]. *Naukovyy visnyk Polissya*, vol. 3, no. 7, pp. 130-133.

[3]. **Polishhuk, G.O.** (2017), «Derzhavna pidtrymka rozvytku maloho pidpriemnytstva: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid», Aktual'ni problemi derzhavnogo upravlinnja, No. 1 (51)/2017, pp. 1-9.

<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/6/03.pdf>

[4]. **Simkiv, L.Є. and Pobigun, S.A.** (2015), «Tendentsii rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh dysproportsiinosti ekonomichnoho zrostannia», Global'ni ta nacional'ni problemi ekonomiki, Vol. 3, pp. 560–564.

[5]. **Diialnist** subiektiv velykoho, serednoho, maloho ta mikropidpriemnytstva za 2017 rik.

http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_dsp_2017.pdf

[6]. **European Business Association.**

<https://eba.com.ua>

[7]. **UNLIMIT UKRAINE.**

<http://unlimitukraine.com.ua/>